

KASVATUS.

Nr. 5
4 aastakäik.

MÄRTS
1922.

A. Albo.

1922 a.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

SISU:

1. E. Martinson: Koolinoorsoo kongressi puhul. (Järg.)	4.	KROONIKA.
2. A. Oengo-Johanson: Seksuaalküsimuste selgitamisest koolis.	5.	ORGANISATSIOONIDE TEATED.
3. V. Orav: Pro domo mea!	6.	AJAKIRJANDUS
	7.	Uued raamatud.

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

Ajakirja „Kasvatuse“

=== tellimisi ===

võtavad vastu kõik postkontorid.

Peale postkontorite võtavad tellimisi vastu:

- Tallinnas:** K.-ü. „Kool“, Suure Karja tänav,
Tallinna õpetajate Seltsi asjaajaja õp. J. Tamm, seltsi büroos,
Gogoli tän. 4.
- Pärnus:** Pärnu õpetajate osaühisuse „Liidu“ raamatukauplus.
Pärnu õpetajate ühingu kassahoidja õp. J. Mühlbach.
- Narvas:** Narva õpetajate Seltsi esimees õp. J. Sõster.
- Tartus:** „Postimehe“ raamatukauplus.
Op. J. Sõli, Tartu õpetajate Seltsi büroos, Jaani tän. 14.
- Viljandis:** Viljandimaa õpetajate Liidu raamatukaupluses hra A. Moks.
- Rakveres:** Eesti Õpetajate Vastastikku Abiandmise Seltsi raamatukauplus.
- Paides:** Tarvitajate ühisus „Iva“.
- Järva-Jaanis:** Õpetajad M. Väli ja J. Laan.

Jouab müügile märtsikuu keskpäivil:

K. N. Raševsky

„Stereomeetria“

Tõlkinud K. Veski ja J. Grünthal.

Tõlkes tarvitatud matemaatika komisjonis loodud oskussõnad.

K.-ü. „Loodus“
Tartus.

„Kasvatuse“

üksikuid numbrid müüvad:

Tallinnas: K.-ü. Rahvaülikooli,
K.-ü. Kooli, Pihlaka, Keiser-
manni, Mutso ja Ploompuu
raamatukauplused.

Tartus: Postimehe raamatu-
kauplus.

Pärnus: Pärnu Õpet. O.-ü. „Liit“.

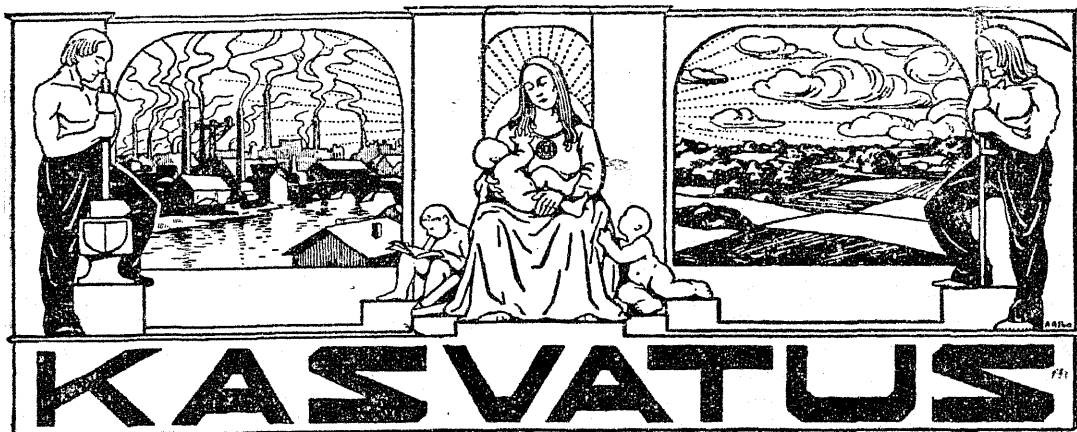
Võrus: J. Semmi raamatukaupl.

Viljandis: Viljandi Õpet. Liidu
raamatukauplus.

Rakveres: Eesti kooliõpet. Vast
Abiandmise seltsi raamatu-
kauplus.

Paides: Tarvitajate ühisus „Iva“.

Maapsalus: Läänemaa Õpet.
Liidu osakond.

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja.

Nr. 5.

Märts 1922.

4. aastakäik.

Koolinoorsoo 4. kongressi puhul.

E. Martinson.

(Järg.)

Huvitav on jälgida käesoleval juhtumusel, missugune liigutav üksmeel avaldub meie parempoolses ajakirjanduses pahempooliste (õpetajate süüdistamisel. „Kaja“ kirjutab s. a. 28. numbris : „Viljandi koolidirektori Koik'i õpilased ja järeikäijad attakeerivad direktori eestkostmisel kooliõpetajate koosolekut“.

„Päevaleht“ kirjutab s. a. 22. numbris :

„Nii mõnegi tõsise koolimehe silmist välkus viha, kui Viljandi realgümnaasiumi direktor Koik, iseseisev sots*), seletas, et õpilasil olla kõlbline õigus kooliõpetajate lahkumist saanõuda. See herra teab muidugi, et Venemaal veel suuremad õigused laste käes on, aga ei lähe siiski sinna lapsi kasvatama“.

„Postimehe“ s. a. 23. numbris leiame :

„See oli alles silmapilk. Tuuli kooliõpilaste deputatsioon, nõudis endale saali. Kooliõpetajatel olid parajasti tähtsad asjad ees, raske oli ära minna. Valiti saatkond, parlamentäärid, kes palvega noorte juure läksid, et neile ruu-

*) Minu harvendus siinkohal ja allpool. Peetakse nähtavasti väga tähtsaks õpetaja partei kuuluvust kinni naelutada.

mid jäetaks. Kuid asjata. Noorsugu nõudis ja realgümnaasiumi direktor, iseseisev sots Koik seletas, et neil, kooliõpilastel olevat selleks päris kõlbline õigus... See on üks pilt sellest vahekorrast, mis meis sotsialistlikes koolis valitseb“.

Lõppakkordi selles kooris lööb „Tallinna Teataja“ (kes muidu Viljandi väärnähtuste puhul võrdlemisi ajaliku tooni võtnud), arvates h-ra Koik'ile inkrimineeritud süü põhjal enesel õiguse olevat teda nende isikute liiki lugeda, kelle perekonnanimesid meie parempoolne ajakirjandus sugunimena tarvitab Selle lehe s. a. 29. numbris loeme :

„Siiski peab rõõmuga tunnistama, et kõik keskkooli juhatajad ega õpetajad ei ole kaugelki mitte „Koikid“!“

Huvitav oleks näha, kas nüüd, kus teada, et saali küsimuse õpilaste kasuks on otsustanud õpetajate päev, arvesse võttes mitmed kaaluvad põhjused, meie parempoolsel ajakirjandusel leidub niipalju kodanlist julgust, et ta oma inetud ja põhjendamata süüdistused tagasi võtab.

Kuid seda on vaevalt loota. Loevad ju parempoolsed ajalehed meie õpetajate suuremaks süüks Viljandi sündmus- te puhul seda, et nad olevat lasknud õpilasi eneste üle valitseda, millest pahet nad peavad põhiliseks, millepärast just

kuristik meie kooli ja kodu vahel laienevat, nagu „Päevalehe“ 22. numbris loeme :

„Nad (õpetajad) kurtsid küll selle üle, et vahekord nende ja seltskonna vahel halvaks minevat, aga nad ei küsinud mitte enda käest, mis pärast kuristik kooli ja kodu vahel laieneb. Kas mitte selle pärast, et Viljandis nägi igaüks, kes ülepea näha suudab, et tooniandjaks (vissisti on tahetud öelda „õpetajatepäeval“, E. M.) kooliõpilaste kogu ja mitte kooliõpetajad. Hale oli päält vaadata, kuidas kooliõpetajad õpilaste ees vaht olid ja pidid taganema.“

Et õpetajate suuremaks süüks Viljandi sündmuste puhul just õpilastele järelandmist peetakse, näitab muu seas ka see asjaolu, et „Päevaleht“ on tarviliikuks leidnud sellepärast õpetajaid karrikatuurkujudena avalikkusele esitada. Tähtsamaks ja peaaegu ainumaks faktiliseks aluseks sellele süüdistusele jääb aga just saali andmine õpilastele, sest ega ometi vist keegi tõsiselt ei saa võtta sarnaseid süüdistusi, et õpetajad uulitsail käies olevat katsunud õpilastest eemal hoida, või et nad terve kongressi aja olevat lukus ustē taga pidanud istuma. Muutub aga õpilaste valitsemise lugu õpetajate üle (saali) andmise muinasjutuks, siis kaob ju parempoolsetel lehtedel õpetajate süüdistamiseks Viljandi sündmuste puhul põhi jalge alt ära.

Iseäranis kuri õpilaste vastu on „Sakala“. Kui Tallinna koolinoorsoo liidu juhatusē liige Viljandisse sõidab, katsuda kohapeal õigeid andmeid koguda, mille abil oleks võimalik koolinoorsugu põhjendamata süüdistuste vastu kaitseda kui ka süüdlaste kohta täielikule selgusele jõuda, siis on sarnane asi juba „Sakala“ meelest hõmus. Koolinoorsugu peab vastuvaidlemata kõik need süüdistused omaks võtma, mis temale „Sakala“ ette heidab. Ta mõnitab õige inetumalt noorsoo esitaja Viljandi sõitu (nr. 16, s. a.) :

„Teie arvate muidugi, et minister ise ehk tema abi on kohale sõitnud, mõllete prokurööri peale... Üks palju suurem asjatundja on kohale sõitnud ja meie veikeses linnas peatanud. Kas linnapea ehk haridusosakonna juhataja vaksalis käisid teda

vastu võtmas, seda ma ei tea, aga nad oleksid pidanud seda tegema. Nimelt on tulnud asja uurima Tallinnast õpetajate seminaari õppur ehk koolipoiss... Asjatundliku näoga kuulati kooliõpetajaid üle, tehti märkusi ja öeldi otsekohe ära, et asi on „suurendet“... Temale annavad kooliõpetajad ja direktorid alandlikult vastust ja nad peavad leppima häbemata märkustega... Koolipoiss uurib asja läbi, viib materjali Tallinna ja seal teevad nemad oma kuulsas seminaaris otsuseks ühel häälel, et teie kooliõpetajad jõite Viljandis, et teie tegite skandaali... ja nad panevad istuma ehk heidavad koolist välja.“*)

Kui „Sakala“ nii ise hirmsa kolli enesele ette on kujutanud, siis läheb ta närvilikus olekus päris marru, kui ta edasi jätkab :

„Enne kui see kõik sünnib, lubage küsida niiviisi : meie ikkagi veel hullumajas ei ela, meil on ikka veel ka mõni inimene järele jäänud, kes tarbe korral mõõda kõrvu oskab anda... Koolipoisid klassi, ja kes sinna ei sünni, need koolist välja.“

Sarnase mõtlemisviisiga inimestele ei muidugi selgeks teha, et õpilastel õigus oli oma kongressi saali õpetajailt tagasi nõuda.

„Kaja“ trükib suure häämeelega „Sakala“ mõnitused ära ; ainult mõõda kõrvu andmine on temale liig.

Meie oleme kaugel arvamisest, nagu peaksid õpilased õpetajate üle valitsema. Sarnast mõtet pole kunagi ette toodud õpetajaskonna juhtivate jõudude poolt. Leiame loomuliku olevat, et kooli juhid õpetajad. Kuid meie ei taha mitte ehitada hiinamüüri õpetajate ja õpilaste vahele, meie nõuame, et ka õpilastsõiglased nõudmised täidetaks ja õpetajaskonda ei süüdistaks ning mõnitataks siis, kui selleks pole mingisugust faktilist alust.

Meie õpetajaskonnale heidetakse ette, et ta noorte isetegevuse/vabadust väga barbaarselt mõistvat — jätvat noorsoo täitsa üksi ja omapääd („Tallinna Teataja“ nr. 21). „Päevaleht“ (nr. 32) teab

*) Omandamist selle mõnitamise puhul ei võtnud „Sakala“ vastu. E. M.

tõendada, et õpetajaskond ja tema võimalised juhid seda isegi sihilikult teevad:

„Õpetajate kõrvaldamine õpilaste organisatsioonidest on läbi viidud ultraradikaalsete pedagoogide läbi õpetajaskonnas ja õpetajate kongressidel ei ole meie teada kunagi selle vastu häält tõstetud... Keeldu ei ole õpetajatel mitte olnud õpilaste organisatsioonidest osa võtmast; kui nad seda ei ole teinud, siis ainult selle pärast, et nad ei ole tahtnud... Kas on selles asjas „Kasvatus“ ka palju sõna võtnud? Ja et ta seda ei ole teinud, on siis see ka ministeeriumi süü, kelle abirahal ajakiri ilmub?“

Vissisti mõtleb „Päevaleht“ „ultraradikalpedagoogide“ all pääasjalikult Annussoni, Piiskarit, Roosi, Martinsoni ja teisi Õpetajate Liidu ja tema häälekandja ümber koondunud koolimehi. Kuid millal on need mehed selle vastu olnud, et õpetajad õpilaste organisatsioonidest osa võtavad? Eks ole just meie radikaalsema vaadetega koolimehed need olnud, kes on soovitanud õpetajatele osa võtta noorsoo organisatsioonidest, noorsoo liikumisest üldse, ja kes seda ka ise on katsunud jõudumööda teha. Ei saa salata, et palju suurem osavõtmine õpetajate poolt soovitav oleks, kuid ometi ei või õpetajaskonna juhtivaid jõude selles süüdistada, et õpetajate kõrvaldamine õpilaste organisatsioonidest on nende poolt läbi viidud ja et ka Õpetajate Liidu häälekandja samas sihis töötab. Kinnitame oma väidet mõne näitega.

Juba 1919. a. 28.—30. aug. peetud õpetajate kongressil olid a noorsoo liikumise küsimus päevakorral. Kanti ette referaat, arutati küsimust kaunis pikalt ja võeti vastu järgmine resolutsioon:

„Kongress tervitab soojalt õppiva noorsoo liikumist. Kui loomulikku ja tarvilikku noorsoo eluavaldust ja loodab, et 1) õpetajad soojalt ja elvalt nimetatud liikumist toetavad tõsiselt sõpradena, seltsilistena ja nõuandjatena, 2) et õpetajad ühiselt ja üksikult „Kasvatuse“ ja koosolekuil tõsiselt noorsoo liikumise käsituse läbi mõtleks; et nad tõesti suudaksid siin positiivseks teguriks saada“. (Sellest on kirjutatud ka „Kasvatuse“).

1919. a. sügisel olid Tallinnas ja Tartus Põhjamaade noorsoo koosolekud.

Näeme neist koosolekuist vanade poolt osa võtmas meie „ultraradikaalseid“: Annussoni, J. Piiskari, V. Peeti. (Ka „Kasvatuse“ on sellest kirjutatud).

1920. a. „Kasvatuse“ 22. numbris kirjutab toimetuse liige K. O. pikemalt noorsoo liikumisest, konkreetsemalt ära tähendades ülesanded, mis peaksid teostama õpetajad, ja üles kutsudes neid noorsoo liikumises kaasa tõmbama.

1921. a. asutatakse Tallinna koolinoorsoo vilistlaskogu, kelle liikmeiks on ka peaaegu kõik Tallinnas asuvad Õpetajate Liidu juhatuse liikmed ja „Kasvatuse“ toimetaja.

1922. a. jaanuari kuus peetud Õpetajate Liidu asemikkude kogu koosolekul võeti ühel häälel vastu nende ridade kirjutaja poolt kokkusäetud resolutsioon, mis ka „Kasvatuse“ avaldatud ja mille üks osa järgmiselt kõlab: —

„Õpetajad peaksid võimalust mööda osa võtma seltskondlisest tegevusest, pääasjalikult sarnasest, mis on lähemas ühenduses kooliga: raamatukogude ja lugemislauade korraldamisest, noorsoo liikumisest jne.“

Noorsoo kongressidest, koosolekuist ja pidustusist on eestkätt püüdnud osa võtta just „ultraradikaalsed“, nagu ka vilistlaskogude asutamisest ja nähtavasti püüavad sääl praegugi püsida, kuna mõned meil konservatiivsemad pedagoogid säält juba on lahkund.

Nii ei ole siis õige, uagu oleksid „ultraradikaalsed“ meie õpetajate kõrvaldamise õpilaste organisatsioonest läbi viind. Ka ei ole „Kasvatus“ selles sihis töötand. Kunagi ei ole „Kasvatuse“, kui temas siin-säält juttu olnud, õpilaste ühinemise võimalusist välismaal, eeskujuks toodud õpilaste organisatsioon, millest õpetajad ei peaks osa võtma, küll aga on räägitud sarnasist õpilaste organisatsioonest (Preisimaal, Saksamaal, Ameerikas, Inglismaal), millest õpetajad osa võtavad. Meie kodumaa õpilaste organisatsioonest rääkides (läind aastal) on nende ridade kirjutaja just selle kui pahe pääle tähelepanu juhtind, et meil õpilasi on organiseerind mittepedagoogid, pääasjalikult sõjaväelisist ringkonnist, kes pääle välise koore õpilasile mitte palju anda ei suuda. On just seda nõutud, et meie koolinoorsoo organiseerimine peaks olema orgaanilises ühenduses kooliga.

(Järgeb).

Seksuaal-küsimuste selgitamisest koolis.

A. Oengo-Johanson.

Seksuaal-küsimuste selgitamine on koolile võrdlemisi uus ülesanne niihästi muis riiges, kui meil.

Senni on kool eemaldund teadlikult sest ülesandest; ta on jätnud seksuaal-küsimuste valgustamise täiesti elu enese hooleks.

Uuema aja kasvatusteadus, käies käsi-käes arstiteadusega nõuab aga kasvatajalt suurt tähelepanu neile küsimusile. Ta leiab, et õpetus, mis elu ise inimesele annab, on sagedasti liig hiline, tühti ka liig valus õpetus, mis järgneb alles tervele eksisammude reale. Ta säeb kasvatajale küsimuse, kui nad tahavad omi hoolealuseid juhatada kõiges muus, miks siis kahe silma vahele jätta nii tähtis küsimus, kui inimese suguelu?

Küsimuse teoreetiline külg näib üldjoonis selge olevat. Vaielusi tekitab pedagoogilises ajakirjanduses ainult selle küsimuse taktiline külg. Mil viisil juhatada ja valmistada last leidma õige tee tulevases elus suguelu küsimusis? Mil viisil hoiatada last juba lapseas võimalikkude patoloogiliste nähtuste eest sel ajal? Kuidas hoida last kõigi halbade mõjude eest, mis teda igal pool varitsevad?

Mulle näib, neile küsimusile ei ole tegelikud kasvatajad veel ühelgi maal suutnud otsutavat, üldiselt tunnustatud vastus: anda.

Suurest huvist, neist küsimusist kord üle saada, tunnistavad sagedased pike-mad harutused peaaegu kõigis väljamaa pedagoogilisis ajakirjus.

Meie kool sündis juba edumeelse nime all. Pole siis ka ime, et seksuaal-küsimuste selgitamise õppekavva võtmine otsekohe päevakorda tuli.

Oli inimesi, keda see uuendus esialgul suuresti vaimustas, kes selleks laialist kihutustööd tegid. Ses kihutustöös esines peaaegu kõigilt põhimõtte: seksuaal-küsimused tulgu juba koolis selgitamisele, — kuid mil viisil, mis ulatuses, mil astmel, — see on senni kaunis selguse-tuks jäänd.

Käesolev artikkel ei puuduta ülaltoodud uuenduse põhimõtte alust. Ta tahaks vaid virgutada kaastöötajaid-õpetajaid üles säädma juhtnööre ja piire seksuaal-küsimuste valgustamisele koolis.

Nende küsimuste valgustamine jäeti, nii kesk- kui algkoolis looduste alaste hooleks, kui selle uhke nimega võib nimetada kõiki meid, enamas: otsijaid ja kobajaid ses laialises aines, mida me sunnitud õpetama ennem, kui ise ta oleksime jõudnud tarviliselt omandada.

Esimene loodusloo, n. n. „elusa“ looduse, õpperaamat, mis meile kätte juhtus, oli H. Männiku ja L. Mahlsteini „Elus loodus“. Mainitud raamat ilmus 1920—21. õppeaasta algusel ja olles meie sel korral ainuke sellekohane (O. Schmeili „Väike Looduslugu“ eestikeelses töikes ilmus aasta hiljem), võeti ta laialiselt tarvitusele. Põhjalikule arvustusele ei ole see raamat senni veel tulnud; ei tule siinkohal ka mitte.

Raamat oli määratud loodusloo algõpetuseks, sellega neljandamale õppeaastale.

Nagu eessõnas öeldud, on raamatu kokkusäädmisel tarvitatud palju üldiselt tuttavaid vene- ja saksakeelseid õpperaamatuid. Täiesti uudisena esinevat aga, ainult, autori sõnade järele, suguelu küsimuse käsitlemine.

Pea tunnistama, et ma seda lubatud uudist esialgul sugugi ei leidnud. Ammu tuttavates lausetes taimede paljunemisest, õieosadest j. n. e. ei võind ju see „eriskummaline“ olla. Autor seletab küll juba alguses paaril leheküljel kopsast ja kaalikast ja paneb siis korraga küsimuse: „Mis värvi on enamasti musta lamba talled?“, mille üle lapsed esiti vähe jahmatasid, siis aga suurt lõbu tundsid. Hakata aga otsima mingit kaugget loogilist sidet musta lamba tallede ja kapsa-kaalika sortide vahel, selle päale ei tulnud, tõtt ütelda, ükski.

Läks jälle hulk aega mööda, ei olnud jälle miskit uudist: raamat müi nagu muistsedki. Vahest oli öeldud ainult, et isase veise nimi härg, emase nimi lehm olla — ja see oli kõik.

Kuid viimaks tuli ikkagi oodetud võpatus: ahvena ja sitasitika vahelt leid-sime korraga terve päätüki suguelu küsimust päälkirja all „Vanemad ja järeltulijad“, milles näit. järgmine lause lastele hääks ja armsaks õpetuseks leidus: „Mehe suguorganis valminud

seemnerakk juhitatekse naise suguorganidesse munarakukese juure“ j. n. e.

See päättük ei ole iseenesest halb. Keegi arvustajaist soovitas teda koguni piltidega kaunistada. Kuid, ma arvan, ta võiks pigemini kõik ühes piltidega välja jääda; raamat ei kaotaks sellega just palju. Tervet suguelu küsimust ei saa ju ikkagi nii ühe hoobiga kellelegi selgeks teha.

Raamat on aga siiski õpilaste käes kõige oma suguelu päättükiga. Teda tarvitatakse meil peaaegu igalpool neljandamal õppeaastal, IV algkooli klassis. Selles klassis on üheksaastaseid lapsi, enamasti on nad aga 10—12 aastased, mõned üksikud veel vanemad. Tuleviku eelduste järele peaks selles klassis olema 9—11 aastased lapsed.

Sel astmel ei ole lapsed veel sugugi huvitatud suguelu küsimusist. Nad on üht-teist ümbritsevas elus kuulnud või näindki, kuid nad ei oska ega püüa veel järeldusi teha, ega üldist põhimõtet otsida. Nad ei usu võib olla enam õekeste ja vennakeste villakorvist leidmist või toonekure juttu, kuid nende ettekujutus sel alal on väga lapselik ja primitiiv ja rahuldab neid enamasti täielikult. Leidub ju, muidugi, ka nende hulgas rikutud, haiglase ettekujutusega lapsi — kuid need on ikkagi üksikud väärnähtused, kuna meie ju üldise tasapinnaga rehkendame.

Üldiselt aga uinub sel astmel veel hingeliselt ja kehaliselt kõik, mis ergutaks seksuaal-küsimusis ettekujutusi looma, nende üle pärima või mõtlema.

Dr. Moll jutustab näit. järgmise juhtumuse:

Tütar tuleb suplemast. Ema küsimusele, kas ka poisid säälsamas suplesid, vastab laps: „Seda ma selgesti ei tea ütelda, me olime ju kõik riidest lahti“.

Julgen oletada, et isegi Tallinna algkoolide IV klassi õpilaste hulgas leidub lapsi, kes küllalt puhtameelsed oleks midagi sellelaadilist vastama.

Looduslugu õpetades pörkame aga juba sel astmel kokku suguelu küsimustega. Me vaatleme näit. üksiku õie osasid, õite tolmlemist, sipelgate ja mesilaste ühiselu, kalamarja sugutamist, lindude ja loomade paljunemist ja hoolitsemist järeltulijate eest. Selle kõigega käsitame õieti suguelu. Ilma sugueluta ei oleks ju elu ja loodust. Kõik loodusloo õpetajad, ka vanaaegsed ja vana-

meelsed, käsitavad ja käsitasid teatud määral suguelu küsimusi, olgugi vahest ebateadlikult.

Loodusloo õpetamist kardetigi vanaasti just nende suguelu nähtuste tõttu, millest siin mööda ei pääse, olgugi et suguta sigitamine küll ka kaunis rohkesti materjaali pakub.

Kuid loodusloo õpetajad teavad, kui vähe siin õieti karta on kõlblises mõttes, kui aine vastavalt võetud; nad teavad, et kõik need küsimused võivad juba algkooli keskmiste klasside õppekavas esineda.

Õigel, loomulikul käsitamisel ei pane lapsed täheleegi, et millestki iseäralikust jutt on. Nad vaatlevad ja õpivad tundma neid lihtsaid suguelu nähtusi, millega neid sel astmel tutvustame, kui kõiki teisi nähtusi looduses. Neil ei tule harilikult mõttessegi ühendada neid reeglipäraseid harmoonilisi nähtusi nende inetute ja kõlbmata sõnadega ja juttudega, mis nad vahest siit-säält kogemata juhtund kuulma.

Looduses ei esine ju suguelu ebakõblise ja keelatud nähtusena; kõik alatu ja patoloogiline, millega inimene enamast rüvetand, on taimede ja loomade suguelus võõras. Lastele ei esine ka need suguelu nähtused, millega neid tutvustame loodusloos, millegi keelatusena, ebasündsana. Nisugused sõnad, kui „emane“, „isane“, „emakas“, „suguosad“ ei ärata sel astmel veel mingit iseäralist tähelepanu (nagu seda võib tähele panna vanemate õpilaste hulgas, kui nad neid esimeselt kuulevad loodusloo tunnis) ega mingit kõrvalist ettekujutust.

Juhtub siiski mõnikord ka neis klassides õpilasilt ootamata küsimusi kuulma. Toon siin väikese läbirääkimise õpilaste vahel loodusloo tunnis. Jutt oli mutist. Rääkisime, mutt olevat suur söödik, ta ei sallivat oma piirkonnas teisi mutte, ta elavat ikka üksi. Korruga tõuseb üks õpilane üles (väga tõsine, maalt pärit laps), küsides: „Aga kas siis muti sugu välja ei sure?“

Teised lapsed olid täitsa ettevalmistamata selle küsimusele. Nad olid isegi vähe pahased, et nende mõttekäik katkestati. Miks ta siis välja surema peab?

„Siis kui ta päris üksinda elab, ei tule ju noore mutte juure,“ täiendas küsija.

„Mutt on imetaja loom,“ seletas nüüd üks parematest õpilastest. „No jah,“ täiendas keegi teine : „Ema-mutil on väiksed pojad ; ta toidab neid oma piimaga“.

Keegi õpilasist teadis rääkida midagi muti pesast ja poegadest.

„Siis peab isa-mutt siiski ema-mutiga vahest kokku saama !“ tähendas jällegi esimene küsija.

Selle pääle seletas õpetaja, et looduseurijad tõesti tähele pannud, et isa-ja ema-mutid üks kord aastas kokku saavad.

Lapsed rahuldusid selle vastusega. Muti üle oli veel nii palju huvitavat rääkida, nii et ülemaloodud vahejuhtumine kuidagi iseäralist mõtepingutust ei tekitand.

Pean tähendama, et neil lastel seekord veel H. Männiku raamatut tarvitada ei olnud.

Aasta hiljem kuulsin aga järgmises (nooremas) klassis ühelt väiksest tüdrukult väga teaduslikes keeles mind väga üllatava küsimuse, mille üle mõned suuremad õpilased isegi kohmetusid. Arvasin esiti, et keegi ulakuse pärast õpetand last niiviisi küsima. Selgus aga, et terve see lugu ühest H. Männiku raamatu sellesama artikli lausest ellu kutsutud oli. Pidin seekord möödaminnes küsimusele vastama, et talle laste silmas mitte iseäralikku salapärasust ja põnevust anda; kuid mul oli tõesti väiksest lapsest kahju, kes nii vara ja nii õelda, vägivaldselt sattund mõttele, mis loomulikult alles mitu aastat hiljem tema vaatepiiri oleks tulnud.

Keegi jutustas mulle, kuidas väike kümneaastane poiske kodus teiste hulgas valju häälega õppima hakand umbes järgmist lauset „Elusa looduse“ õperaamatust :

„Ka inimene kuulub laste soetamise poolest imetajate hulka. Ta tunneb loomusunnil tungi selle eest hoolt kanda, et lapsed võleks järeltulijatena...“

Isa-ema imestus olnud muidugi suur; laps aga seletanud lihtsameelselt : loodusloo õpetaja olevat tänaseks õppida annud lauseni : „Emakojast ilmale tulekut kutsutakse sündimiseks“, ja homseks säält edasi kunni lõpuni; see olevat aga väga raske, ei tahtvat sugugi pähe jääda.

See juhtumine ei räägi, muidugi, mitte loodusloo õpetaja kasuks. Siin on

tegemist äärmise vilumatusega, võib olla, ka äärmise lohakusega. Kuid raamatu kasuks ei räägi see ka mitte. Küsitav, milleks see artikkel õieti raamatus on? Kui õpetaja arvab säält käsitatud küsimused lastele ebakohased olevat, leiab ta vist tarvilisel korral sündsate neid lastele niivõrd seletada, et lapsed neid küsimusi konseptide järele ei tarvitseks korrata.

Õperaamatuis, iseäranis algkooli omis, ei tarvitseks iseäralisi päätükke seksuaal-küsimusile pühendatud olla, küll aga õpetajaile määratud käsiraamatuis.

Juhtub aga ka, et vahest, õppides tundma mõnda suguelu nähtust taimevõi loomariigis laps korruga küsib : „Aga kuidas see inimesil on?“ ennem, kui õpetaja kavatsend seda küsimust puudutada. Usun, et õpetaja, kui tal üleüldse takti on, oskab ka sel korral õige tee leida, kuhu õpilase tähelepanu juhtida, kui ta arvab enneaegse olevat selle küsimusele vastata. Mõnikord jätkub lihtsast vastusest : „Seda me õpime ka pärast, kui me sinnamaani jõuame.“

Ja jõuame me sinnamaani alles siis, kui lapseiga jõudes lõpupoole annab maad uusile kehalisile ja hingelisile üleelamusile ; kui vastvalmind kehas ärkavad tunded, mis äratavad loomuliku huvi inimese suguelu küsimuse vastu. See on n. n. kardetav ajajärk, mis kasvatusse ja juhtimise suhtes kõige raskem on.

Sagedasti sattuvad just ses ajajärgus noored kasvatajate mõjupiirist välja, ja uued enamasti juhuslikud hääd või halvavad mõjud astuvad asemele. Väärteele sattumine on sel ajal, muidugi, kerge, kuid, ma arvan, enneaegne seksuaal-küsimuste valgustamine koolis ei ole ses suhtes mingisugune kaitseabinõu.

Ei saa ülessäada kindlat aega või koguni õppeaastat, millal lapsed oleks küllalt küpsed seksuaal-küsimuste tundma õppimiseks.

Nende küsimuste valgustamine peaks õieti olema täiesti individuaalne ; meil koolides tarvitusel olev kollektiivne õpetamisviis ei kõlba selleks. Klassis, kus lapsi mitmes vanaduses ja, — olgugi ühevanuseid, — mitmes arenemisjärgus, oleks ebakohane, ülekohtunegi selgitada selleks määratud tunnil suguelu küsimusi.

Kes peaks aga siis seletama lapsele neid küsimusi?

Meie ajakirjanduses leiame üksikuid näpunäiteid, kus pääasjalikult rõhutatakse, see valgustaja olgu kooliarst. Kooliarst tundvat kõige paremini füsioloogilisest ja patoloogilisest küljest inimese suguelu; keegi loodusteadlane ega muu õpetaja ei teadvat seda nii hästi ja ei võivat selle tõttu lastele selgitada suguelu väärnähtusi, iseäranis suguhai-gustega võitlemist.

Kas oleme siis ometi kord jõudnud ajajärku, kus õpilased peavad olema neis küsimustes kompetentsemad, kui täiskasvanud haritlased-õpetajad? Tii-buse Jaagu ja Mari arstiteadi näitusel käimine on ses suhtes väga õpetlik juhtumine.

Muidugi, võiks ju ka kooliarst õpila-sile seksuaal-küsimusi selgitada. Miks mitte? Kui ta on koolis sedavõrd sa-gedane võõras, et ta lapsi tunneb ja et lapsed teda usaldavad, — siis oleks arstil, teiste õpetajatega võrreldes, eesõig-us neid küsimusi käsitada.

Kuid niisuguseid arste ei ole ei unes ega ilmsi näind.

Kelle hoole siis anda see tähtis üles-anne?

Arvan, neis küsimusis võib juhatada last kõige paremini ema. Emal on kõige enam teada, millal tema laps üht või teist selgitust vajab, ta tunneb loo-musunniliselt oma lapse iseloomu koh-ta, mida karta ja milles julge olla. Ta Ema seletus, nii lihtsameelne ja vähe-teadusline ta ka oleks, ei äritaks last kunagi enneaegseile mõtteile. Sest laps teab, igal tarvilisel juhtumisel võib ta emalt uuesti küsida kõik, mis talle arusaamatu.

Dr. Moll ütleb selle kohta: „Kõige sündsamaks isikuks lapse usalduse võit-miseks on suuremalt osalt just ema ise. Mitte ainult sellepärast, et ta sagedami-ne lapse juures viibib, et tal rohkem sü-damlik vahekord temaga on, vaid selle-pärast, et naisterahval mõne asja kohta palju õiglasemad vaated on kui mehel“.

Nii siis, oleks meil ema-küsimus õie-ti säetud, mõistaks meie seltskond ema ülesannet õieti, siis ei tarvitseks kooli lapsi valgustada seksuaal-küsimusis, vähemasti esialgselt mitte; laps oleks kõlbliselt kaitsitud. Kool ainult toetaks ema kõlblises kasvatuses ja annaks hil-

jem ema lihtsatele seletuste teadusliku põhja.

Kuid me teame, kui vähe on ena-masti meie emal iseloomu (teadmistest veel rääkimata), ja kui harva on ta südamesõber oma vanemaile lapsile. Mida kaugemale seda nähtust jälgime lihtrahva hulgast poolharitlaste poole, seda halvem on lugu.

Järjelikult, seksuaal-küsimuste selgi-taja on loomulikult ema; ei seisa aga ema oma ülesande kõrgusel, siis tuleb need küsimused jätta teiste hooleks, kes teatud piirini ema aset täidavad, — kõ-ne alla tuleksid siis eestkätt kool, õpe-tajad.

Nende küsimuste käsitlemine ei peaks aga mingisuguse kavaga seotud olema, ei tarvitseks ka olla tehtud ainuüksi loo-dusloo õpetaja kohuseks; see peaks enam kuuluma terve kooli, kogu õpetajaskonna mõjupiiri, sest siin on ikkagi enam tegemist kõlblise kasvatuses, kui just puht teadmiste andmisega.

Jõuame jällegi selle juba peaaegu äraakulunud õpetaja isiku küsimuse juure. Mida mõjuvam, tahtejõulikum, hoolsam ja sõbralikum, kuid ka mida kõlblisem on õpetaja, seda enam õigust on tal juhatada lapsi neis rasketes küsimustes.

Väljamaa pädagoogilises ajakirjandu-ses leidub oletusi suurt kõlblist mõju avaldavat õpilasile (ka poeg-laste koolis, kuhu nad sõjalude tõttu pääsivad) just vanemad naisõpetajad, kellel omal lapsed ja kes selle tõttu paremini ka võõraid lapsi mõistavad ja nende usalduse võidavad. Pestalozzi sõnu: „Andke kasvatus emade kätte“ korratakse jälle sage-dasti.

Meil valitseb selles suhtes aga veel kaunis aasialine, kui mitte olukord, siis vähemasti põhimõte. Meil ei tihka seda küsimust keegi veel üles võtta, ehk küll meil niipalju väljamaa kasvatustead-likke artikleid sõnasõnalt tõlgitakse.

Igatahes peab kool, kui kasvataja, õpilasele ka seksuaal-küsimusis nõuand-jaks olema; ta ei pea aga siduma neid küsimusi ühegi õppeainega ehk küll loodusteadus nendele teatud aluspõhja val-mistab), ega andma neid ühe õpetaja hooleks.

Küsitavaks jääb veel, kuidas ja mis määral rääkida lastele inimese suguelust?

Kui endine kool täiesti vaikus, on nüüses koolis mõnelpool märgata püüd selgitada lastele kõik, avada nende silmad pärani, et neil enam midagi ootamatut ega teadmatut ei oleks elus. Laps pidavat tutvuma ka kõige mustema ja inetuma (inetuse, jätkuse ja häbitunnet ärgu olgu üldse, kuuldu juba vahest) küljega enne, kui elu talle seda ise näitab. Ja see olevat kõik selleks hää, et last hoiatada tulevikus võimalikest eksisammest! See olevat võitlusvahend suguhaiguste laialilagunemise vastu!

Ei saa eitada, et neis küsimusis inimesel teadmised peavad olema. Inimese suguelu on aga nii suur teadmiste ja hüpoteeside vald, millest harilik, normaal-elu elava täiskasvanu inimese isiklikud kogemused ainult väikese osa moodustavad. Murde- ja noorusea elamised seksuaalsel ja erootilisel alal on aga veel õige lihtsad ja väikesed.

Tähendab teadmised, mis meie koolis anname sel alal, oleksid eelteadmised, hoiatused.

Ma arvan aga, teadmine hoiatab vast küll, kuid ta ei hoiaks eksituste eest suguelu alal. Vastasel korral oleksid kõik teadmistega inimesed, eestkätt teadlased ja arstid kaitstud seksuaalsete vääratuste eest. Kõlblised eksimused, mille põhjuseks ebateadlikkus, on ikkagi haruldased. Enamail juhtumisel teab inimene, mis ta teeb, kuid ta ei suuda seda tegemata jätta.

Meil kurdetakse suguhaiguste rohkuse üle meie noorsoo hulgas. Arvatavasti ei aita, ega poleks aidanud siin üksi selgitavad loengud nende haiguste üle.

Sõjaolud, rasked moraalsed vapustused ja ümberhindamised on lõdvestanud tahtejõu ja iseloomu, vähendand jätkuse ja häbitunde inimesis. Sellega tuleb seletada neid pahesid, mitte aga üksi puudulikkude teadmistega suguelust ja selle patoloogiast. Kui see maksub noorsoo kohta, siis võib seda vähem loota lapse isiklikust sugulisest kasvatuses talle õpetatud teadmiste põhjal.

Seltskonna vaated peavad tervenema; kool peab õpilasi üleüldiselt paremini kasvatama, siis vähenevad kõik kõlblised hädaohud.

Dr. Max v. Gruber ütleb:

„Kõige tähtsam abinõu selleks, et lapsi ära hoida sugulisest väärtusist ja pärastpoole tahtsutamata sugulisest

elust, on kasvatamine kohusetäitmisele, enesevalitsemisele ja vabatahtlikule hoidumisele üksikuist lõbudest üldse; ilma selleta on kõigil teisel abinõudel väike mõju“.

Eriti sugulisest kasvatuses rääkides, peame arvesse võtma, et see kasvatus enam juhtimises seisab kui õpetamises. Loomulik, terve õhkkond, milles laps kasvab, täiskasvanute isiklik eeskuj, õige takt ja kindlus, ühtlasi aga ka vastutulelikkus lastele ja viimaste usaldus kasvatajate vastu — on siin tähtsamad tegurid. Lapsel peab olema võimalus kõige üle, mis teda huvitab, täiskasvanutega rääkida, olgu see keegi oma kodustest või õpetaja, keda ta usaldab ja austab. Oleks lastel see võimalus, siis poleks neil tarvis tänavalt otsida vastust neid huvitavatele küsimustele. Täiskasvanu ei tohi kunagi lapse küsimusi tähelepanemata jätta, siis võib juhtuda, et lapsed tulevikus neilt enam ei küsigi. Ka sihilikult ebatõelised seletused, mis vanematele lastele annavad suguelu küsimusis, on kõlbmatumad; järkjärgult selgub lapsele tõde ja kaob usaldus ja austus kasvatajate vastu.

Dr. Max v. Gruber annab kasvatajatele järgmise loomuliku näpunäite:

„Miski ei veetle lapsi enam kui rahuldamatu uudishimu teada saada, neil viisil väikesed lapsed ilmuvad. Sellepärast on halb lapsi narrida kurelooga, selle asemel et neile õigel ajal selgust selgust anda piiratud ulatuses. Teatud osavusega võib seda nii säada, et laps iseenesest tarvilisele järeldusele tuleks, ilma et tema ettekujutus asjata ja üleliiga erutataks. Juba väikesele küsivale lapsele öeldagu aga, et ta oma ema ihus on tekkind, et armas ema teda valuga on sünnitanud. Sellega saavutate, ainult häid tagajärgi.“

Laps tunneb ennast seda härdama ja õrnema armastusega oma emaga ühendatud olevat ja aukartuse, mis ta oma ema vastu tunneb, kannab ta algusest saadik üle neile sündmusile, mis tema tekkimiseks emahüsu kaasa on aidand. Hoiatagu aga selgitusega enne aeguliiga kaugele minemast ja alles selle läbilasete tähelepanekut ja ettekujutust suguelu peäle juhtimast“.

Laps, kes koolis taimede ja loomade siginemisest on õppind, saaks niiviisi

ilusa puhta kujutuse ka inimese põlvnemisest. Ta näeb igapäev, millist suurt hoolt ja vaeva nõuavad emalt lapsed; ta teab, ka loomad ja taimed hoolitsevad oma järeltulijate eest. Tal tekkib niiviisi sugulust aime, kui mingist suurest looduse määratud ülesandest, mis ainult neile lubatav, kes kõik sellest olevaid suured kohustused jausavad kanda. Suguõlust kui lõbutsemisest ei tohiks laps igatahes midagi teada.

Kauemat aega suuri vaielusi tekitand küsimus, kas sünnis on õpetada ühes koos poeg- ja tütarlapsi, näib olevat otustatud ühiskooli kasuks. Mõlemast soost lapsed, kes ja perekonnas nii kui nii üheskoos kasvavad, ei tarvitse ka koolis eraldatud olla. Kõlblist nädaohtu ei ole sellest karta, nagu see tegelikult selgunud. Kas aga näisuguses ühisklassis inimese suguelu küsimusist sel samal määral rääkida võib, kui see ainult tütarlaste või poeglaste hulgas sünniks, on enam kui küsitav. Igatahes just vanemates klassis peaks sellega ettevaatlik olema. Laste häbelikkuse ja tagasihoidlikkuse peab kool selles mõttes oma kaitse alla võtma, sest need omadused on tegelikult elus sagedasti ikkagi vourused.

Ärgu põlatagu kasvatuses üldse nii väga häbitunnet; see tunne on inimesi sagedasti takistand kõlblimatut tegemast ka sel puhul, kui tahtejõud nõrk oli.

Siinkohal võiksim soovitada kasvatusküsimusis mitte ikka nii väga palju laenata mujalt. Igal rahval on oma pedagoogiline instinkt, mis tas tekkind aastasadade kogemusilt. Loomulik oleks sel rahva loomusunni rajatud teel edasi ehitada, selle asemel, et igakord võõrsilt usna uusi võsusid meie pinda püüda istutada.

Meie rahvas on loomu poolest karske ja kõbliline. Võõrad mõjud on teda suutnud võrdlemisi vähe rikkuda ses suhtes. Häbistavast orjapõlvst hoolimata kasvatasid meie vanemad omi lapsi kindlas kõbluses, tagasihoidlikkuses ja enesevalitsemises. Ja nad saavutasid enamasti hääd tagajärjed. Igaühel on aga teada, mil määral oli arendatud ses kasvatuses häbitunne. Siin selgitati küll vähe, mispärast sugulised vääratused vääratused hädaohtlikud, kuid lapsest saadik hinge kasvand häbitunne hoidis inimesi kõigest kõlvatusest eemale.

See häbitunne oli, võib olla, mitmeti

liialdatud, kuid igatahes on juba liig naiiv vastpidisesse äärmusse lngeda ja lastele sõnad suhu anda, nagu neid näit. H. Männiku raamatu ülemaltooitud tsiitaadis leiame; lapsi erutada teadmis- tega ja tunnetega, milleks neil veel valmimata vaim ja keha. (H. Männiku raamat „Elus loodus“ võiks tõe- vikuks tarvitusele jääda ainult sel tingimisel, kui päätükk „Vanemad ja järeltulijad“ täiesti välja jääks).

Muile võiakse vastata, et paljudel lastel esinevad juba suguelu nähtused. Ma arvan, haiglaselt, ebamääraselt are- nend lastega tuleb just võimalikult vähe rääkida neist küsimusist. Paljurääkimine, iseäranis enneaegne, võib tekitada tervet lasteski patoloogilised avaldused, rääkimata siis veel neist, kes pärandus- likul või muil põhjusil suguliselt vara- küpsetena ellu astuvad.

Siinjuures peame aga tähendama, et kõik, mida lapse eest varjame, nii hästi varjata tuleb, et lapsel aimugi ei oleks selle olemasolust; halvasti varjamine on suur patustamine lapse vastu.

Meie seltskond oma alaliste kahe- mõtteliste kõnedega laste kuuldes rikub lapsi rohkem, kui ta vahest aimab.

Tuleb aga lapsele seletada midagi suguelu puutuvat, tehku seda kasva- taja rahulikult, lühidalt, ilma et laps temas vähematki piinlikkuse tunnet püeks. Siia kuuluvad ka need seletused (peagu ainukesed ses eas), mis tuleb õpetajal anda väiksile tütarlastele, kes sagedasti ennem suguküpseks saavad, kui neil sel alal teadmisi on, ehk tarvit- sekski olla. Need juhatused on iseäranis tähtsad algkoolis, kus on kodu ja ema päale vähe lootust ses suhtes; nad on aga harilikult piiratud lihtsate prak- tilise nõuannetega tervishoiu, pääasjali- kult puhtuse, mõttes. Seksuaal-küsimu- si valgustavate artiklite õppimisega ei ole siin, muidugi, midagi päale hakata.

Igatahes tuleks suguelu küsimuse kä- sitamine meie koolis põhjalikule aru- tusele võtta ja viibimata kõik kõrval- dada, mis on ebamäärane, liialdatud. Kuigi mõned kasvatajad uhkustavad, meie lapsed õppivat nüüd algkooles se- dasama, mis õpiti paar aastasada enne meid ülikooles, — siiski on lapsed nüüdki ikka ainult lapsed ja neil on õigus maitsta oma lapsepõlve samuti kallimeelses puhtuses ja ilus — selle valvel olgu kasvatajad.

Pro domo mea!

V. Orav.

Viljandis õpetajate päeval (4. jaan. 1922) oli mul õnn või õnnetus oma kõnesse põimida mõned võõrakeelsed sõnad, nagu: tautologia, autor j. m. t. Nende hääldusel käisin ma tuntud teooria järele, mis teadusilmas nimetatakse *i t a t s i s m i k s* ehk Reuchlini väljarääkimiseks. Selle teooria järele, hääldatakse greekakeelsed diftongid „av“ ja „ev“ (viimastele vastavad ladinakeelsed „au“ ja „eu“) nagu „af“ ja „ef“ (ka „av“ ja „ev“).

Sarnase hääldusega oleme kõik väga harjund sõnas „evangeelium“ (*εὐαγγέλιον*), võib olla ka sõnades: Varssav (Warschau), Krakov (Krakau), Toonav (Donau) j. n. e. Kuid minu hääldatud „taftoloogia“ ja „aftor“ olla küland kuulajate kõrvadele sedavõrd lõikavalt, et mitmed tuttavad kõne lõpul ruttasid mind sõbralikult hoiatama sarnase väljarääkimise eest tulevikus, teised heitsid ilmsüüta nalja minu hääldust järele aimates j. n. e. Tundmata „laste vanem“ leidis koguni tarviliku olevat mind avalikult hurjutama hakata, et ma rääkivat „räbalasti“ Eesti keelt, tarvitades sekka „venekeelseid“ (?!) sõnu, nagu „avtor“ j. t. (v. „Päevaleht“ 27. jaan. 1922).

Rõõmustav on näha ja kuulda, kuis meil hoolitsetakse õigekeelsusliku grammatika ja eriti foneetika eest. Tõtt öelda — ka minu püüded on sihitud sinna poole. Kui aga siiski mõne sõna häälduses minu seisukoht teistsugusem on, kui minu sõpradel (ka „Päev.“ talust), siis põhjusi selleks ei tule otsida mitte „Vene vaimust“, nagu seda teeb „ühelkõlgne „lastevanem““ (G. E. Luiga sõnade järele, v. „Päev.“ nr. 24), vaid pisut sügavamalt, lahkuminekus itatsismi ja etatsismi vahel.

Kui mina „Päevalehe“ kaastöölisist (V. Mettus, L., „lastevanem“ j. t.) olen õieti aru saand, siis soovivad nad võõrakeelseid sõnu nii hääldada, nagu seda teevad rahvad, kellelt üks või teine sõna on laenatud. Nii õpetas vähemalt V. M-s (Mettus) „Päev.“ (vist nr. 20 või 21 s. a.), et sõna „Prosper“ tarvis välja rääkida „Prospäär“, aga mitte „Prospee“, nagu kuskil teatris hääldatavat, tarvis irjutada „Straus“, aga mitte „Strauss“ j. n. e. Õige soov, kindel sei-

sukoht, eks ole? Ja vist keegi meist ei hakka hääldama ingliskeelist sõna „Times“ nii nagu ta kirjutatud on, vaid ütleb „taims“, prantsuskeelse „Temps“ asemel hääldame „tan(g)“, „Poincaré“ asemel puan(g)karee“ j. n. e.? Samuti teeme tarbekorral ka saksa-, venekeeliste ja teiste sõnadega. Lubatagu siis ka mind hääldada greekakeelist („lastevanema“ arvates „venekeelist“) sõna „tautologia“ (*ταυτολογία*) ja ladinakeelist (või ka greekakeelist?) „autor“ (auctor? *αὐτορ*?) nii nagu seda oleks teind greeklane, nimelt: taftoloogia, aftor j. n. e.

Seda n. n. uusgreekka ehk Reuchlini väljarääkimist (ka itatismiks nimetatud) ei tule otsida ainult Venemaalt, kust mõne „keeleteadlase“ arvates ainult halba võib oodata, vaid itatismi ole hoiavad väga paljud Prantsusmaal, Inglismaal, Daanis ja isegi Saksamaal. Võib olla ei ole huvitusest kuulda, mis arvab daanlane Dr. K. F. S. Liskovius etatismist ehk Erasmuse väljarääkimisest, mille pooldaja nähtavasti „lastevanem“ on (kui tal ülepää aimu on etatismist ja itatsismist?) „Die in Deutschland gewöhnliche, fälschlich sogenannte Erasmische Aussprache ist nichts weiter als ein Germanismus, und die wirklich Erasmische ist nur eine scherzhafte Erdichtung des Erasmus, von welcher er selbst keinen Gebrauch gemacht hat“ (v. Dr. S. N. J. Bloch, Revision der Lehre von der Aussprache des Altgriechischen, Altona u. Leipzig 1826, s. 336). Selle vastu aga itatsismist ehk uusgreekka väljarääkimisest, mille pooldaja mina olen, ütleb teine Daani keeleteadlane Dr. Bloch („Revision etc.“, s. 357): „Nach allem diesen haben wir also eben durch Befolgung des Neugriechischen eine Aussprache, die sich durch alle aus der alten Zeit bisher beigebrachte sichere Beweise, als die richtige und ächte bewährt“ (minu harvendus — V. O.). Samuti sakslane F. A. Eckstein, kelle raamat muu seas on tõlgitud ka Vene keele („Преподавание латинскаго и греческаго языков“, Ревель 1889) loeb mitmel leheküljel (18—24) üles nende õpetlaste nimed, kes Saksa-, Prantsus-, Inglismaal ja mujal seisvad itat-

sisimi poolt ja vastu, ja ütleb lõpuks : „Во всякомъ случаѣ, въ рейхлиновскомъ произношеніи заключается большая доля правды, чѣмъ въ эразмовскомъ, водворившемся въ Германіи около ста лѣтъ назадъ“ (v. Ф. А. Экштейнъ „Препод. лат. и греч. яз.“ II ч. стр. 24).

Loodan, et „lastevanem“ daanlasi, sakslasi ja prantslasi (Paul P a r e t „Essai historique sur la prononciation du grec“ Paris 1878 j. m. t.) põlatud „Vene vaimus“ kahtlustama ei hakka, nagu teeb ta seda „kellegi herra Orrav'aga“.

Ma ei ole küll nii suur keeleteadlane, kui „lastevanem“, siiski olen kuulnud, et ka Eesti keeles kohati kalduvus on hääldada „au“ nagu „av“. Kuna seda küll kõige sagedamini tuleb ette kagupoolses Eestis, Vene piiri läheduses, siis võib olla, on „lastevanemal“ õigus kõneleda „Vene vaimust“. Nii näiteks laulavad Põlva eestlased : „mie' ravvadze' kae“ („Vana kannel“ I, 147). Pihkva eestlases kõnelevad : „lūvva, juvva, kavva“ j. n. e. („Setukeste laulud“ I, 232 j. t.). Vanasõnades, mil rahvasuu järele kuld-sisu sees, kuuleme: „Vana pääd avvusta ja halli hiusse tereta“; „nii kavva vader kui vatska, nii kavva sõprust kui sõira“ j. t. Keiserliku teaduste adæmia liige F. J. V i e d e m a n n kirjutab omas raamatus „Grammatik der ehst-

nischen Sprache“ (St.-Pét. 1875, lhk. 57) : „für die Diphthonge ei, äi, öi, a u tritt bei schwacher Betonung vor Vocalen e v, ä v, ö v, a v ein (dörpt ehstnisch mit doppelten „v“) wie „ra-va, hava, havi“ von „raud, haud, haug“.

Ja kuigi minu „räbal“ Eesti keel peaks kandma „Vene vaimu“ jälgi (ole-tame, et see nii on), kas siis sellest kül-lalt juba, et ajalehes hurjutada? Meie noor keeleteadlane mag. A. S a a r e s - t e leiaks selle üsna „loomuliku ja para-tamatu“ olevat, nagu ta oma raamatu „Eesti keele foneetika“ eessõnas (lhk. 5) ütleb: „On harilik, et rahva keeles naab-rikeeelte mõjul enam ehk vähem suured muudatused sünnivad... iseäranis mur-rangu aegadel, nagu praegu meil Ees-tis... ning haritud kihi juures... See-sugused muudatused on iga keele elus loo mul i ku d ja p a r a t a m a t u d“ (minu harvendus — V. O.).

Mis puutub lõpuks „lastevanema“ katsesse minu pääle musta varju heita tõelusi võltsides (ma mõtlen „lasteva-nema“ sõnu minu seisukohast V. Rei-manni vastu, v. „Päev.“ nr. 22), siis pääle ilmud vastuseletuse „Päevalehes“ (nr. 24 s. a.) ei ole mul siin kohal muud juure lisada, kui seda, et minuga v õ i a k s e a l a t u l t ü m b e r k ä i a, kuid alandada mind keegi ei v õ i.

Kroonika.

Pedagoogiline nädal ja õpetajate-päev Tallinnas.

E. Õpet. Liidu juhatus kavatseb su-vel (juuli kuu teisel poolel) Tallinnas korraldada pedagoogilise nädala. Kavatsetakse seks ajaks kõne-leva kutsuda paar tähtsamat Saksa kasvatusteadlast. Pedagoogilise nädala algul peetakse ära õpetajatepäev, mis oleks ühtlasi Eesti Õpetajate Liidu 5 a. tegevuse mälestuspäev. Õpetajate-päev kestaks kaks päeva. Pääle päeva-kohaste kõnede oleksid eeskavas järgmi-sed referaadid :

1. Lapse isiku kasvatamine ja kaitse-mine koolis (Individuaalpedagoogika).

2. Kooli sotsiaalpedagoogilised üles-anded (Ühiskond ja kool).

3. Noorsoo enesemääramine koolis ja väljaspool kooli.

4. Tähtsamad ebavõtted kasvatamises ja õpetamises.

5. Õpetaja ja ühiskond.

6. Moodsa ilmavaate alused.

Referaatidele järgneksid läbirääkimi-sed. E. Õ. Liidu 5-aastase tegevuse mä-lestuseks ilmuks „Kasvatus“ juuli kuus kaksiknumbrina piltidega kaunistatult paremal paberil päeva tähtlusele vasta-va sisuga. E. M.

Kõlblise kasvatuse kongress

peetakse ära sel suvel Genfis. Kongres-si tööd ja referaadid on koondatud ka-he pääküsimume ümber :

1. Rahvusvaheline vaim ja ajaloo õpetus.

2. Solidariteet ja kasvatus.

Pääküsimumused jagunevad hulkadeks alaküsimumusteks. Referendena esinevad tähtsad kasvatusaadlased Euroopast ja teisist ilmajagudest. Ka Eesti Õpetajate Liit on kutse saand kongressist osa võtta, mis tal vast siis võimalik oleks, ministerium reisikulud kannaks. Ühtlasi on E. Õ. Liidule ette pandud Eestis kõlblise kasvatusedendamise liidu osakonda (komiteed) asutada. E. M.

Virumaa koolide näitus.

Virumaa haridusnõukogu on otsustand käesoleva õppeaasta lõpul Rakveres, Väike-Maarjas ja Jõhvis toime panna 2-päevalist koolide näitust. Korraldajajaks on koolinõunikud, igaüks omas ringkonnas. Näitusel on järgmised osakonnad:

1. Õpilaste tööd eestikeele, kooluloo, matemaatika, võõrkeele, loodusteaduse, maateaduse, ajaloo, joonistuse ja käsitöö alalt.

2. Koolides tarvitusel olevad õpperaamatud.

3. Õppevahendid (kaardid, tabelid, mineraalide kogud, herbaariumid, füüsika ja keemia kabinetid jne.).

4. Koolistatistika (koolialiste laste üldine arv maakonnas, üksikute koolide piirkonnas, igas koolis ja klassis, kooli kohuste täitmine arvudes; koolide arv maakonnas ja nende tüübid; õpetajate üldine arv maakonnas, nende haridus, sugu, vanadus, perekonnaseis, teenistusaeg jne. andmed kooli ajaloost.

5. Koolitervishoid (koolimajade ja klasside suurus, õhumahutus, valgus, koolipingid ja lauad, koolimajade plaanid ja ülesvõtted).

Kõik koolid on kohustatud esimesest näituse osakonnast osa võtma. Neljanda ja viienda osakonna väljapanekud tulevad näituse toimkonnalt.

Näituse ajal korraldatakse seletatavad ettekanded ja puhtteadusliku ning pedagoogilise sisuga loengud. E. M.

Noorsoo ideaalide uurimine.

Tallinna filosoofiline ühing paneb cand. phil. A. Kuksi juhatusel toime uurimise meie noorsoo ideaalide kohta. Selle uurimise sihiks oleks:

1) konstateerida, missugused ideaalid on meie noorsool, s. o. mida ülistab,

millest unistab ja mida igatseb meie noorsugu,

2) selgusele jõuda, missugune on normaalne ideaalide arenemiskäik,

3) missugust mõju avaldab ideaalide moodustumisse a) rahvus, b) sugu, d) kool, e) seltskond, f) vanemate elukutse, g) isiklik temperament.

See uurimine on mõeldud üleriiklises maasstaabis ja on juba selle teostamisele asutud. Ühing saadab seks otstarbeks keskkoolile ja suuremaile maalgkoolile umbes 80.000 ankeetlehte. Ankeetlehel olevaist küsimusist võiks nimetada: mis ametit õpilane himustab, mis pärast; keda lugend või kuulnud isiku õpilane omale eeskujuks võtab; kelle sarnaseks ta tahab saada ja mis pärast; mis teeks õpilane, kui ta korruga rikkaks saaks.

Küsimislehe täitmine sünnib ühe tunni jooksul, on isiklik ning salajane. Vastused pannakse kohe ümbrikusse ja kleebitakse kinni vastajate juuresolekul.

Et ankeetlehtede täitmine koolis tunni ajal sünnib, siis on selleks haridusministeriumi poolt luba nõutud.

E. M.

Haridusministeriumi sammud koolinoorsoo 4. kongressil ette- tulnud väärnähtuste puhul.

Et kõrvaldada ja ära hoida sarnased väärnähtused, nagu nad ette tulid koolinoorsoo 4. kongressi ajal Viljandis, on haridusministerium välja saatnud ringkirja, mille sisu konkreetsema osa siinkohal kokkuvõetult esitame:

a) Õpilased kuuluvad õpetaja juhatusse ja järelevalve alla ka väljaspool kooli ja õpetajad on kohustatud mitte ainult oma, vaid ka teiste koolide õpilaste ebakohase ülespidamise vastu igal pool energilisi samme astuma;

b) Õpilaste organisatsioonide ettevõttele koolivalitsusest olenevaid lubasid võib anda ainult täiskasvanute (eriti õpetajate) vastutusel.

d) Koolide pedagoogika-nõukogud on kohustatud igasse koolinoorsoo organisatsiooni, mille tegevusest selle kooli õpilased osa võtavad, vähemalt ühe oma esitaja saatma.

e) Pääle haridusministeriumi ja koolivalitsuste poolt registreeritud koolinoorsoo organisatsioonide võivad õpilased

teisist seltskondlisist organisatsioonidest osa võtta ainult pedagoogika-nõukogu kirjalikul nõusolekul ja kui vastaval organisatsioonil haridusministeeriumi poolt on lubatud koolide õpilasi liikmeks võtta.

f) Õpilastel on kinoetendusil käimine ilma koolijuhatause igakordse kirjaliku loata keelatud.

f) Kõik koolinoorsoo organisatsioonide ja sõidud maale ning teistesse linnadesse on ainult siis lubatavad, kui neist osa võtavad üksikud õpilaste rühmad koolide kaupa, iga rühm vähemalt ühe õpetaja juhatusel ja vastutusel.

Selle korralduse maksmapanemisel ei ole haridusministeerium õpetajaskonna ega ka vilistlaskogu arvamist küsind.

Noorsoo 4. kongressil ettetulnud väärnähtuste uurimiseks on haridusministeerium kõikide keskkoolide juhatajailt seletusi nõudnud selle üle :

1) Kuipalju õpilasi igast koolist võttis nimetatud kongressist selle liikmetena tegelikult osa ;

2) missugust osa mängisid need õpilased väärnähtuste sünnitamises kongressil ja kongressi puhul Viljandis ;

3) kuipalju õpilasi igast koolist viibis kongressi puhul Viljandis, ilma et neil kongressi töödega sisulist sidet oleks olnud ;

4) missugust osa mängisid need õpilased väärnähtuste sünnitamises.

Ühtlasi tuleb koolidel teated anda selle üle, kuipalju õpilasi oli nimetatud ajal Viljandis igast koolist sportlasi ja laulukoori liikmeid, ja kas olid need kongressi puhul ilmund Viljandisse kongressi korraldajate algatusel, või ei olnud nende Viljandis viibimisel, koolinoorsoo kongressiga ja selle korraldajatega mingit ühendust, kui ka selle üle, missugused sammud on koolijuhatused astund selleks, et väärnähtustest osavõtjad õpilased vastutusele võtta.

E. M.

Koolitöö kevadine lõpp Tallinna koolides

(alg- kui ka keskkoolides) on haridusministeeriumi otsuse põhjal nelipühilaupäeval 3. juunil. Pärast nelipühi on keskkoolides lõpueksamid ja uute õpilaste vastuvõtmine. Lõpueksameid peetakse ainult ühes aines, mitte õpilasile teatatakse üks nä-

dal enne eksamit. Õpilaste vastuvõtmine ja eksamid peavad lõppema 10. juuniks. Sügisel algavad vastuvõtmis-eksamid 23. augustil, õppetöö — 28. aug.

E. M.

Õpetajate kutseeksamite ja kursuste asjus

on toimetusele mitmelt poolt järelepärimisi saadetud. Kuna asjal on üldine tähtsus, siis avaldame siinkohal järgneva seletuse andmete põhjal, mis saadud haridusministeeriumist.

a) Keskkooli õpetajate I ja II liige kutse omandamiseks korraldatakse Tartu ülikooli juures eksamid haridusministeeriumi määruse põhjal, mis on avaldatud 1921. a. „Riigi Teataja“ 45. ja 63. numbris. Käesoleval õppeaastal algavad need eksamid märtsi lõpul. Juhatajaks on prof. P. Põld, kelle nimele tulevad saata sooviavaldused eksamite andmise kohta. Eksamite kavad on ministeeriumis teoksil ja saadetakse lähemal ajal eksamikomisjonile kätte. Lähemaid teateid eksamite nõuete ning kavade kohta võib saada haridusministeeriumi teaduse- ja kunstiosakonnast ja eksamikomisjonist.

Kursusi, mille lõpetamine annaks otsekohe keskkooli õpetaja kutse, ei ole kavatsatud korraldada. Ülikooli juures korraldatavate keskkooli õpetajate suvekursuste siht on aidata osavõtjale läbi võtta tarvilik materjaal keskkooli õpetaja kutse saamiseks, kuid kutse ise saadakse eespool tähendatud eksamite kaudu, mis kursustest täiesti lahus on.

b) Algkooli õpetaja ja algkooli aineõpetaja kutse saamiseks korraldatakse Tallinna ja Tartu õpetajate seminaaride juures mai, sept. ja jaanuari kuus eksamid haridusministeeriumi 1921. a. 4. märtsi nr. 21216 korralduse põhjal, mis on avaldatud 1921. a. „Riigi Teataja“ 19. numbris. Algkooli õpetaja kutseeksamil nõutakse teadmisi õpetajate seminaaride õppekavade ulatuses (s. o. täieliku keskkooli õppekavad + pedagoogilised ning metoodilised ained). Keskkoolide õppekavad veel kokku säetud ei ole. Loodetavasti jõutakse seda teha käesoleval aastal. On kokku säetud keskkoolidele minimaalõppekavad, mis on ka juhtnööriks õpetajate kutseeksamitel. Neid õppekavu võib saada haridusministeeriumi kooliosakon-

nast ja Tallinna ja Tartu õpet. seminaaridest, kus ka eksamite asjus tarvilikke seletusi antakse. Pedagoogiliste ja meetodiliste ainete kavad ei ole ka lõpulikult kokku säetud. Tallinna õpetajate seminaaris eksamineeritakse neis aineis järgnevate raamatute ulatuses :

Psühholoogia: Tshelpanov — Kanni tõlge. Jerusalem — Kuksi toimetusel.

Loogika Tshelpanov — Kuksi toimetusel.

Pedagoogika: C. H. Niggol — Kasvatuse radadel I, C. H. Niggol — Tegelik kasvatus. Oskar Messmer — Lehrbuch d. allgem. Pädagogik. Die Arbeitsschule — Leipziger Lehrerverein.

Pedagoogika ajalugu: H. Niggol — Noorsoo kasvatusest. M. Lipp — Kodumaa kiriku ja haridusajalugu (Päätükid, mis kooli käsitavad). Veimer — Geschichte d. Pädagogik. Samm I. Göschen 145.

Kodulugu: Kampmann.

Käsitöö metoodika: Lilli Törnudd, Uusikäsitöiden oppikirja. Eva Somersalo, Tyttöjen käsitöistä. Krause ja Metzler, viimane Saksa keeles A. Varma — Käsitöö metoodika — ilmub tulevaks õppeaastaks.

Loodusloo metoodika: Poltvevi loodusloo metoodika õperaamat.

Maadeteadus: Rumma Maadeteaduse õpeviis.

Aritmeetika metoodika: Dr Hartmann (Saksa keeles). A. Гольденберг — Методика арифметики. О. Эрн — Очерки по методике арифметики. Егоров — Методика для учителей. Штеклин — Методика арифметики.

Ajaloo metoodika: Уланов — Опыт методики истории в начальной школе. Кругликов-Гречаный — Методика истории. Покотилло — Руководство для начинающих преподаванием истории.

Eesti keel: Kampmann — Eesti keele õpeviis

Vene keel: Методика Тростникова (Метод. очерки Афанасьева. Методика русского языка Кульмана. Родной язык Альферов).

Saksa keel: O. Jespersen, Wie eine Fremdsprache zu unterr.

Umbes samas ulatuses nõutakse neid aineid ka Taartu õpet. seminaaris.

Aineõpetaja kutseeksamil nõutakse teadmisi üldhariduslikes aineis 7 esimese aineis aga keskkooli (kõikide klasside) õppeaasta õppekava ulatuses, oma erioluluses. Pääle selle nõutakse neilt teadmisi psühholoogiast, loogikast, pedagoogikast, pedagoogika ajaloo ja oma eriainete metoodikast seminaari õppekavade piirides, praegu siis umbes eespool tähendatud pedagoogiliste ja meetodiliste raamatute piirides.

Algkooli õpet. kutse saamiseks on olemas 1-aastased kursused (Tallinna ja Tartu õpe. seminaaride juures) kuhu vastu võetakse keskkooli lõpetajaid.

Viimasel 3. suvel korraldati kursused kutseta õpetajaile, mille lõpetajad ka kutse omandasid. Tänavu suvel korraldatakse need kursused viimast korda ja ainult neile, kes juba eelolevaist kursustest on osa võtnud, kuid veel pole suutnud kõigis aineis eksame ära anda.

Muid kursusi õpetaja kutse saamiseks ei korraldata. E. M.

Organisatsioonide teated.

I üleriikline võimlemisõpetajate kongress

3. ja 4. jaanuaril 1922. a. Tallinnas.

Järg.

Algavad läbirääkimised.

Suurem osa kõnelejaid on arvamisel, et meil tuleks Rootsi süsteem võimlemisõpetuse aluseks võtta, kuid tuces temas ette võtta mõnesugused muudatused.

n. Raudkats paneb ette terminoloogia ja õppekavade sektsioonide koosolekud ühendada, mis kongressi kavas eraldi olid ettenähtud. Ettepanek võetakse vastu.

Lõpeb üldine koosolek kell 3 p. 1.

Kell 3 p. 1. algab ühendatud terminoloogia ja õppekavade sektsiooni koosolek.

Läbirääkimiste järele võetakse ühel häälel vastu järgmine ettepanek:

„Võimlemise õppekavade väljatöötamine alg- ja keskkoolidele antakse õpetajate seltside juures olevate võimlemise sektiioonide, hooleks; kus sektiioone ei ole, säeb võimlemisõpetajate üldkoosolek kavade kokku. Üldiste juhtnööride kokkusaadmine, õppekavade väljatöötamise algatamine ja juhtimine jääb Tallinna Õp. Seltsi võimlemissektiiooni ülesandeks.

Õppekavad töötatakse välja ja pannakse vastuvõtmiseks ette II-le üleriiklisele võimlemise õpetajate kongressile“.

Ühel häälel võetakse vastu: „Et luua ühtlus korraharjutustes tarvitatavates terminites koolis ja sõjaväes, tunnistab kongress tarvilikuks, et Tartus asuva oskuskõnade komisjoni töist kutsutaks osa võima ka võimlemisõpetajate esindajad, nimetatud komisjoni töist osavõtt tehakse Tartu võimlemisõpetajate ülesandeks“.

Kongressi teine päev.

Üldine koosolek.

Päevakorras L. P a j o r e f r a a t „L e s h a f t i s ü s t e e m“.

Harmooniline, mitmekülgne inimese mese organismi tegevuse arenamine peab olemä üldiseks kasvatuse ja hariduse sihiks. Kooli ülesandeks on esimesel plaanil haridusline külg — inimese vaimliste ja kehaliste jõudude arendamine. Meie kooli tähelepanes leiame, et seal lapse kehalise arenemise peale väga vähe rõhku pannakse.

Kool, mis täitsa vastas oma aja elu nõuetele ja teaduslilisele astmele, oli klassiline Greeka kool, milles vaimline kui kealine haridus ühevõrra tähtsaks peeti. Kasvatusemetood polnud teaduslik, vaid empiiriline. Meie uuemad teadusmehed asuvad uue teadusliku metoodiga greeklaste radadele. Greeklaste aarded läksid keskajal kaduma. Keskaeg lahutas keha vaimust. Selle tagajärjeks oli tööres jõud, vägivald ja piiramata omavoli. Meie koolid on keskaja koolist välja kasvand ja nendega palju rohkem sugulased kui vana Greeka koolidega, maharvatud Inglise omad. Kõik teadusmehed kasvatuse alal on kehaharjutuste tähtsust rõhutanud. Iseäranis südisti on kehahariduse kallal töötand prof. Leshaft ja prof. Demeny. Mõlemad professorid asuvad umbes ühisel seisukohal. Leshaft vaatab terve, harmooniliselt väljarenend keha, kui vaimu sünda asukoha pääle. Meie terve organism peab ala-

ti valmis olema silmapilkselt meie mõistuse iga käsku täitma. Koolis olgu harjutuste juures esimesel kohal laste vabad mängud. Mängud peavad sihikindlalt korraldatud olema. Võistlused ja karistused jäägu mängude juures ära. Üldine harjutuste kokkusaadmise põhimõte olgu — võimalikult vähema jõupingutusega rohkem käte saada.

Järgneb A d a m t a u r e f e r a a t : „M ä n g k a s v a t u s e s“.

Viimasel ajal võtavad maad meil spordi mängud. Need mängud sünnivad värskes õhus, mispärast neil tervislikust seisukohast väga suur tähtsus on. Mängu tungi võib märgata nii laste kui täiskasvanute, niisama loomade juures. Tihti muutub mäng kireks, nagu kaardi ja muud mängud seda tihti on. Enam vähem eeskujuliselt on korraldatud mängud ja kehaline kasvatus Inglismaal, kus $\frac{1}{3}$ nädala tunde sellele pühendakse. Mängud on õige mitmekesised. Mänge juhatakse kaudsel teel. Võimlemise süsteemid pole niikaugele jõudnud, kui mängud ja tantsud. Tantsude kohta on meil maksmas vaade, et neid kooli ei peaks sisse toodama. Kuid ka tantsudes on palju liigutusi, mis kombelisest seisukohast kasvatavalt mõjuvad. Koolis võiks käsitada rahvuslikke tantsu ja plastikat.

Mäng on suur kasvatusline tegur. Ainult mängus võib õpetaja last niisugusena näha ja vaadelda, nagu ta on. Siin tulevad esile tema kõlblised hingeomadused, instinktid, hingelised väaromadused. Neid tundes on õpetajal kergem leida neile vastukihvti. Hästi korraldatud mäng arendab ühistunnet, mehisust, osavust, otsustusvõimet, ettekujutust jne. Pääle selle pakuvad mängud esteetilist naudingut, painduvad liigutused ja hüpped arendavad maitset ja ilutunnet.

Et mängule rohkem tähelepanu koolis pühendada, peaks alamates klassides kunni 3 õppeaastani 1 tund päevas võimlemist olema ja vanemates klassides 3 tundi nädalas.

Et Dr. Vilms, kes spordist koolis pidi refereerima, ilmud pole, kannab A. Tamm ref. ette aine üle „T e r v i s j a k a r s k u s“.

Käesoleval kongressil on käsitatud mitmeid kehakasvatuse ja kehalisse ter- vishoidu puutuvaid küsimusi, kuid ei ole puudutatud karskusküsimust. Terves ke-

has — terve vaim. Kõigekülgsest väljaarenend isikuid andku meile Eesti kool. Karskuse vastu ei tohi meie olla ükskõiksed. Kõige vähem tohib seda kool olla. Karskusaade on liikumas õpilaste ringkonnis. Võimlemisõpetajate kohus on karskusliikumist kõigiti toetada. Õpetaja olgu kõigepääl: ise karsklane. Rusuv ja hävitav mõju, mille avaldab jooitud õpetaja õpilasele, kes õpetaja säädnud enesele ideaaliks. Joomine on inetu, jälk, ebaesteetiline. Kuid kiirelt edeneb kuritegevus joodikute hulgas, kui palju tekib nõrgameel-seid joomise tagajärjel — see on kohutav. Suur hulk inimesi on nõrga tahtejõuga. Tipsutajaid, kes tipsutajateks jäävad, leidub vähe. Joodik peaks hirmu tundma selle ülekoatu ees, mida ta teeb järeltulevaile põlvile.

Kes tahab terve olla, peab karske olema. Karskusaadet toetades peavad võimlemis- ja loodusloo õpetajad käsi-käes käima.

Järgneb Hintseri referaat „Võimlemisõpetajate teadmiste täiendamine“.

Referent peatab Tartus korraldatud võimlemisõpetajate suvekursuste juures, leides, et need vähe on pakkund. Võimlemisõpetaja käes on lapse tervis. Kui õpetaja võimlemist õieti ei käsita aine puuduliku tundmise tagajärjel, siis võib see kasvavale organismile õige palju kahju tuua. Võimlemise õpetajats teadmici on püütud meil sennini edendada kursuste abil. Suuri lootusi nende kursuste tagajärgede päale panna ei või. Oli kord kavatsus võimlemisõpetajate kool avada, kuid siamaani on see kavatsuseks jäänd. Kursused, millest osavõtt kaunis elav, annavad meile tarvilise hulga võimlemisõpetajaid. Lühikeseajalistel kursustel ei jõuta läbivõetavasse ainetesse süveneda, seepärast oleks soovitatav nende teadmiste täiendamiseks ja süvendamiseks teed ja abinõud leida.

Järgneb A. Kalamehe ref.: „Kooli arstid ja nende tegevus“.

Meil puuduvad kooliarstid — pedagoogid, kes tõsiselt oma ülesande kallal

oleksid. Olevate kooliarstide poolt ei vaadata tihti järele koolimaju, õpilasi. Üldse teevad arstid kooliga vähe tege-mist. Tartus on kolm kooliarsti. Igal neist umbes 8 kooli. Ei jõuta õppeaas-ta kestel õpilasi läbi vaadata. Arstid on tegevad mujal. Süüdistama peab korda, mis meil sellel alal maksmas. Arst ei vaata õpilasi läbi. Võimlemisõpetaja ei tea selle tõttu, kuidas õpilastega, kelieel mõnesugused haigused, talitada. Ühe-kordne arstiline läbivaatus ei võimalda õpilase tervisliise seisukorra parandami-seks abinõude tarvitusele võtmist. Läbi-vaatused olgu järjekindlalt korduvad. Arst peab ka õpilase kodust olukorda tundma, et tunda selle mõju õpilase tervisele.

Meil peab ametisse pandama erihari dusega kooliarstid-pedagoogid, kelle kohus õpilasi järelevaadata ja ravitsemise-le saata ja esimest abi anda, koolis haiguste tekkimise põhjusi uurida, kooli-ruumide tervishoiu nõuetele vastavust kaaluda, desinfectsioone korraldada.

Kooliarst peab hää spordi, võimle-missüsteemide ja mängude tundja ole-ma nende tervilisest seisukohast. Nii-samuti on kooliarsti kohustes kirjeldus-te kokkuseadmine kooliruumide ja õpi-laste tervistise seisukorra kohta. Koo-liarstid liitugu organisatsiooniks, kes üldised koolitervishoiu põhimõtted üles seab. Kooli arst ei tohi peale kooli millegi muuga seotud olla.

Ajakirja „Kasvatuse“ toetuseks 1922. a.

on E. Ö. L. kirjastustoimkonnale tulnud 1. märtsini:

Suure-Jaani õpet. ühingult	2000	marka
Virumaa õpet. liidult	5000	„
Nissi õpet. ühingult	1000	„
Narva õpet. ühingult	3000	„
Õpetaja K. Kiimann	1000	„
Jüri õpet. ühingult	1000	„
Hageri õpet. ühingult	1000	„

Kokku . . 14000 marka

Tänuga kviteerides

E. Ö. L. kirjastustoimkond.

Ajakirjandus.

(Ajakirjade sisu ülevaade).

Eesti Tehnika Seltsi Ajakiri nr. 2: K. Luts: Kohtla õlivabriku laboratooriumi tööd. M. S.: Põlevainete eraldamine põletamise jäärustest Schilde meetodi järele. G. L.: 1000 H.-jõuline aeroplaan. M. S.: Soome-maa veejõud. G. Villems-: Materjaalide kasutamisest. Põhijää. Hindade tabel. Lisana — raudtee sõnastik.

Uudismaa nr. 3-4: J. Valdas: Öppiv noorsugu ja kasvatus. Ilmar Reimann: Koolinoorsoo vaimline närbumine. Karl Kivi: Igav on sadamas norutada. A. Juhanson: Noorsoo liikumise ülesanded. Dr. H. Jürgenson: Esteetika ja füüsiline arenemine. K. E. P. H.: Noorus — ärka unest. Ilmar Reimann: Esteetiline element koolinoorsoos. A. J.: Noorsooliikumise õpitund. A. M. Tallgren: Skouting. L. Vadi: Noored ja kombus. Ravva Mart: Kiri Viljandist Taaralinna Aleksandrile. Villem Ernits: Aleksander Juhanson 20. sünnipäevaks. Dr. Gustav Wyneken. E. J.: Vastus J. A-le „Kas peame laulma „hosianna“!“. K. L.: Viljandi kongress ja ajakirjandus. „Uudismaa“ kongressi kohtu ees. E. K. Keskl. IV. kongress Viljandis 4., 5. ja 6. jaan. Väljamaa kooliolud. Noorte ajakirjandus. Kool ja noorsooliikumine. Noorsooliikumine ulgomail. Kroonika. Teadaanded ja üleskutsed. Toimetusele saadetud kirjandus. Kirjavastused.

Üliõpilasleht nr. 1.: Dr. Rudolf Pärt †. Stud. jur. Konstantin Linna-mägi †. Stud. med. Eduard Toom † R. Övel: Akadeemiline Baltiliit. V. Luik ja Aug. Oinas: Üliõpilaskond 1921. a. ankeedi andmetel. R. Ö.: Väljamaa sõitude võimalustest. J. Kiivel: Tehnikum ja politehnikum. J. H.: Muljed usuteadlaste konverentsilt. Helmi Pett: Üliõpilaste Karskus-Ühingu esimese (1921.) tegevusaasta aruanne. Teated.

Üliõpilasleht nr. 2—3 (Soome number): M. P.: Kaljuranna e. A. M. Tallgren: Mõtteid. Hilja Kettunen:***. Aug. Anni: Soome-Eesti lähenemise sihtjontest (Pooleli). R. of Hallström: Nüüdisaja Soome kirjandusest. —i: Imatra laul. R. Janno: Soome ülikool ja üliõpilaskond. O. Kallas: Isiklikka mälestusi. H. Mora: Soome-Eesti üliõpilasklubi Tartus. E. Eklund: Helsingi Eesti-Soome Üliõpilasklubi. H. M.: Soome „Ylioppilaslehti“ Eesti-Soome Üliõpilasklubi number. Eesti-Soome-Ungari üliõpilasühing. Üliõpilasmärgi kavandite valmistamise võistlus.

Uued raamatud.

Jacob Linzbach: Transcendent algebra (Autori kirjas-tus). Reval (Estonia) 1921. Mk. 50.—.

P. Madisson. Stereomeetria. Rahva-ülikooli kirjastus. Tallinnas.

Sõhwi alevi 6-klasiline algkool

vajab

rahvamärke mõetud õpetaja asemele

asetäitjat

õpetajat,

kes loodusteadust võib õpetada. Üles-anda koolijuhatajale ehk alevi kooli-valitjule.

Wihterpalu 6-klasiline algkool

vajab

õpetajat-juhatajat

ja üht

õpetajat.

Kandidaate palutakse ilmuda valimis-tele 5. aprillil s. a. Wihterpalu walla-majasse kell 2 p. l. Kool asub 26 wersta Wafalemna jaamast endises Wihterpalu herraistemajas.

Koolivalitus.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI

„KASVATUS“

Ilmub Eesti Opetajate Liidu väljaandel 2 korda kuus igal 15. ja 30. kuu päeval endises suuruses.

„KASVATUSES“ ilmuvad kirjutused kasvatus- ning hingeteaduslistest ja metoodilistest kui ka koolikorralduslistest küsimustest, teated koolielu tähtsamaist sündmustest, eriti kooliuuenduslistest liikumisest kodu- ning välismaal, ülevaated koolitööst, koolikirjandusliste toodete arvustused ning ülevaated ja teated õpetajate kutseühingute tegevusest. 1922 a. kevadel hakkavad koolikohtade osas ilmuma teated vabaist koolikohtadest, teenistuseta õpetajaist jne.

Eriolist tähelepanu lubab „KASVATUS“ tegelikkude kasvatus-õpetusliste küsimuste lahendamisele ja koolikirjanduse arvustusele. Üheks tähtsamaks ülesandeks peab „KASVATUS“ töökooli küsimuse selgitamist. Üldkasvatus- ning hingeteadusliste küsimuste käsitlemisel paneb „KASVATUS“ rõhku aine lihtsa ja arusaadava, populäarse käsitusviisi peale.

Organiseeritud õpetajaskonna häälekandjana loeb „KASVATUS“ omaks tähtsamaks ülesandeks kaitsta meie kooli ja tema huviseid, selgitades küsimusi kooli korraldamise ning juhtimise ja õpetajate kutseühingude alalt.

Sellepärast peaksid meie ainukest kasvateaduslist ajakirja lugema kõik meie kooli- ning haridustegelased, eriti aga iga õpetaja, kes tahab seista oma kutse ja ajanõuete kõrgusel. Huvi „Kasvatuse“ vastu ei tohiks puududa ka meie haritud lastevanemaid kui ka kõigil neil, kes tähtsaks peavad meie rahva kasvatust ja haridust.

„KASVATUSE“ kaastööliseks on Eesti õpetajad kooliarstid ja haridustegelased. Eriti on kaastööd lubanud järgmised õpetajad, haridus- ning koolinõunikud, kooliarstid ja haridustegelased:

J. Annusson, Riigikogu hariduskomisjoni ja Eesti Õpet. Liidu esimees, keemik; **Chr. Brüller**, Tallinna linnakoolinõunik, arvuteadlane; **I. Eschstamm**, Pärnu tütarl. güm. direktor; **J. Johanson**, Harjumaa koolinõunik; **Dr. H. Jürgenson**, tegelik arst; **J. Kalkun**, Tallinna õp. seminari loodusteaduse õpetaja; **J. Kents**, Tallinna õpet. seminari maateaduse õpet.; **O. J. Kiesel**, Tallinna poegl. kauband. kooli õpetaja; **J. Kiivet**, tehnikumi õpetaja, arvuteadlane; **J. Koppel**, Saaremaa koolinõunik; **A. Kuks**, Tallinna linnakoolinõun., hingeteadlane; **A. Kurviits**, Tartumaa koolinõunik; **A. Kõiv**, Valga maak.- ja linnakoolinõunik; **J. Käis**, Võru õpet. semin. direktor, loodusteadlane; **O. Kilgas**, kunsttööst. kooli õpetaja; **A. Kivi**, Haapsalu õpet. seminari õpetaja; **H. Linsi**, **A. Luur** ja **M. Meos**, Virumaa koolinõunikud; **F. V. Mikkelsaar**, haridusministri abi ja haridusnõunik; **O. Mäik**, Pärnu linna ühisrealgüm. direktor; **H. Männik**, loodusteadlane; **N. Neuhaus**, Tallinna II. realkooli direktor, arvuteadlane; **G. Ollik**, haridusminist. kooliosakonna juhataja; **Cand. hist. V. Orav**, Tallinna poegl. güm. õpet., ajaloolane; **V. Peet**, Tallinna poegl. güm. inspektor; **Prof. J. Piiper**, loodusteadlane; **J. Port**, loodustead. üliõpil.; **J. Piiskar**, Riigikogu liige; **Dr. M. Püümaan**, Riigikogu liige, kooliarst; **V. Raam**, Rakvere õp. semin. direktor, keeleteadl.; **A. Reeben**, Tartu linnakoolivalitsuse juhataja, loodusteadlane; **H. Reimann**, õpetaja, hingeteadl.; **H. Roos**, Tallinna õp. semin. direktor, hingeteadlane; **Prof. D. Rootsmann**, täheteadl.; **M. Roots**, Viljandimaa koolinõunik; **Assist. Jaan Rumma**, loodusteadl.; **J. Rummo**, Vestholmi güm. õpetaja; **R. Rägo**, Riigikohtu prokuröör, õigusteadlane; **Mag. A. Saareste**, (Saaber), keeleteadlane; **H. Summer**, Harjumaa koolinõunik; **V. Tammann**, Tartu linnakomertsskooli inspektor; **J. Tork**, Tartu õp. semin. direktor, ajalooeadl.; **Cand. hist. P. Treiberg**, ajalooeadlane; **A. Usai**, Põlva koolinõunik; **A. Veidermann**, Tallinna linnakooliv. juhataja, loodusteadlane; **Dr. phil. Väisälä**, Tartu ülik. professor; **A. Üunapuu**, Eesti keele õpet. Tallinna II. realkoolis; **J. Üunapuu**, Haapsalu õpet. seminari direktor; **K. Üunapuu**, Tallinna II. realkooli õpetaja; **E. Enno**, Läänemaa koolin.; **G. Reial**, Tartum. koolinõunik.

„Kasvatuse“ tellimishind on:

aastas	500 marka,
poolaastas	250 „
veerandaastas	125 „
üksiknumber	25 „

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Üksiknumbrid saadaval igas paremas raamatukaupluses. Endiseid aastakäike on veel saada.

Et „KASVATUSE“ lugejaid üle maa,

ON KUULUTUSTEL

kõige otstarbekohasem paik „KASVATUSES“. Seda peavad eriti silmas kirjastus-, kooli- ja sporditarvete valmistusärid, raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplused, sest „KASVATUS“ viib nende äriteated otsekohe kõige püsivamaile tarvitajatele — kõigile koolidele kõigis kodumaa nurkades. Loomulik, et koolivalitsused õpetajate valimistekuulutused avaldavad tingimata „KASVATUSES“, kust kaudu valimised asjast huvitatuile kõige paremini teatavaks saavad.

Kuulutuste hinnad on: terve lehekülge — 2000 marka, 1/2 lehekülge — 1000, 1/4 lehekülge — 500, 1/8 lehekülge — 250 marka. Õpetajate valimiste ja kohaotsimiste kuulutused 1/8 lehekülje suuruses 200 marka. Alalistele ja mitmekordselt kuulutajatele hinnaalandus.

„KASVATUSE“ toimetuse ja talituse.
Aadress: TALLINNAS, Pikk tänn 54. Kõnetr. 14-63.